

František Benhart

POSTMODERNIZEM NA BRNSKI NAČIN

Češki prozaist in dramatik Jiří Kratochvíl (1940) se je v zadnjih letih oglasil z več knjigami. Njegovo ime pa je le tako rekoč novo, namreč v tem smislu, da ta avtor pred letom 1989 ni smel publicirati; dve knjigi proz, ki se mu ju je v sedemdesetih letih le posrečilo izdati, praktično nista prišli v stik s širšo bralsko javnostjo. Zdaj je doma še kako dobro poznan, marsikje v tujini pa ga že lahko berejo v knjižnih prevodih – v Španiji, Franciji, Nemčiji ... Doma je bil v zadnjem času visoko ocenjen in nagrajen večkrat, pred kratkim je prejel Nagrado Karla Čapka, ki jo podeljujejo enkrat na dve leti.

Jiří Kratochvíl je zaslovel že s svojo knjigo proz *Moja ljubezen, Postmoderna*, potem pa s prosto povezano trilogijo *Medvedji roman – Sredi noči spev – Avion* in z romanom *Siamska zgodba*. Naslov njegovega za zdaj zadnjega romana je v celoti *NESMRTNA ZGODBA ALI ŽIVLJENJE SONJE TROCKE-SAMMLERJEVE ALI ROMAN KARNEVAL*. Ta je, kot se zdi, vrhunec njegovega dosedanjega ustvarjanja. Hkrati pa pomeni enega redkih vrhuncov najnovejše češke proze nasploh. Kratochvíl ni izmed avtorjev, ki prostovoljno izbirajo najrazličnejše teme za svoja dela: prej je sam ujetnik svoje »življenjske« teme. Že v *Siamski zgodbi* je bil ta roman napovedan – »bo želel izpovedati našo povojno resničnost bistveno drugače, obrniti zaporedje pomembnosti in v ospredje pomakniti zasebno, intimno štorijo kot šifro usode našega sveta«. Ta zasebna štorija je življenjska in hkrati prav nenavadna ljubezenska zgodba njegove pripovedovalke Sonje, ki pride na svet ponoči 1. 1. 1900 in vse njeno življenje se razvija po borgesovsko s prežemanjem stvarnosti ter fikcije, prav divje razuzdane fikcije.

Že tri dni po rojstvu se Sonja počuti skrivnostno povezano z dvanajstletnim Brunom Mlockom, ki je pravkar nesrečno utonil nekje v zamrznjeni Donavi, in vse življenje se srečuje s tem svojim edinim ljubimcem, ki se ji potem postopoma pojavlja v različnih živalskih podobah (po tem so tudi poimenovala poglavja romana: Šimpanz, Jelen, Volkovi, Slon in Parda), enkrat celo kot zunajzemeljsko bitje. Zvest uvodnemu citatu iz Dostojevskega (»To, kar ima večina za fantastično in izredno, je zame samo bistvo resničnosti.«)

in »opremljen« z izredno fantazijo in sposobnostjo hiperbolizirati in ironizirati, predstavi avtor skoraj vse stoletje (do poletja 1997) na prav bizaren način kot sosledje neumnih, norih, nerazumljivih dejstev, sarajevske dogodke iz leta 1914 na primer ponazarja dekletcu Sonji hkrati s streljanjem šimpanz, pozneje pa pripovedovalka, hčerka Nemke in ruskega popa, doživlja vse močče iz zgodovine dežele, prijetne stvari (obisk z očetom pri Masaryku, izlet v Podkarpatsko Rusijo, skok na Dunaj, ki pa je le sestavljen iz njenih lepenk) in predvsem odurnosti, tudi v zvezi z njenim ruskim priimkom (sodelovanje v protinacističnem boju, zasledovanje in ujme od poveljnega režima, trinajst let, preživetih v kupoli neke hiše v zabubljenem stanju = »kokonska emigracija«).

Kratochvil je kar obseden z alternativnimi možnostmi romaneskne imaginacije. Zlasti erotični bestiarij, ki naj bi pomagal ljubemu Brunu priti nazaj z reinkarnacijo spet v svojo človeško podobo in ki povzroči, da se Sonji po sožitju z volkovi celo rodi sin, zlasti ta bestiarij napravlja iz »nesmrtno zgodbe« divji niz pisano drvečih blaznosti, ki jih je že zgolj izmisliti nekaj nepredstavljivega. Avtor pa to vse zna servirati v značilno svojem domiselnem slogu, ki igraje uporablja vse, kar ponuja jezik. Povrhu pa je ta stripovsko bizaren tekst trdno in trdo urejevan, zgodba se pomika »zavestno« k svojemu cilju, ki je v tem, da Sonja, ki je kot petletna sprejela neko poslanstvo za tretje tisočletje, res ravna tako, da to poslanstvo odda leta 2005 neki novi petletni deklici, čeprav se njeno rojstvo šele načrtuje. Kratochvil na dveh mestih pred koncem vzame sam besedo, govori o svojem rodu (ki spominja na Sonjino rodbino), verjeti pa mu ni, saj je tudi to lahko le igra. Sicer ves čas piše, kot da se z bralcem pogovarja, apostrofira ga ljubeče, opravičuje se mu, če se ponavlja ali če je kaj pozabil povedati, opozarja ga, da razpolaga vsako človeško življenje »le z določenim številom situacij, ki jih vedno variira«, da »nekatero stvari ne gre razložiti, tudi če ponoriš«, in da je sploh želja vse razumeti žalostna in vredna prezira (kar nas spomni na neko mesto v prozi Danila Lokarja), ker je neznanje o prihodnjih stvareh milosrčno do nas. Pa vendar čisto na koncu tega romana (spet) zremo, da bo po tej zgodbi sledila nova Sonjina zgodba iz časa, ko »se bo napolnilo vse (ali skoraj vse), kar je bilo v našem stoletju tako tragično uničeno«.

Na hektičnosti pisanja Jiříja Kratochvila se pozna, da »dohiteva zamujeno«, kar neverjetna pa je dokončnost, ki je značilna za njegovo »postmodernistično« pisanje. Zdi se zunaj dvomov, da je Brno po Kunderi in Hrabalu dalo češki prozi novo primerljivo ime.